

UZAKTAN EĞİTİMDE TIP FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYELERİNİN HAZIRBULUNUŞLUK VE TÜKENMİŞLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi, Funda KOCAAY, ORCID: 0000-0003-4352-4675, Ankara Medipol Üniversitesi, Türkiye; e-mail: fkocaay@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi, Berin TUĞTAĞ DEMİR, ORCID: 0000-0001-8301-9257, Ankara Medipol Üniversitesi, Türkiye; e-mail: berin.tugtag@ankaramedipol.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, Burcu KÜÇÜK BİÇER, ORCID: 0000-0002-5615-264X, Gazi Üniversitesi, Türkiye; e-mail: drburcubicer@gmail.com

Öz

COVID-19 pandemisi şüphesiz tıp eğitiminin köklü ve geleneksel yapısını bozarak hem asenkron hem senkronize uzaktan eğitimden oluşan çevrimiçi bir öğrenme ortamı hazırlamış ve öğrenci ve eğitimcilere yönelik yeni eğitim yöntemlerinin ortaya çıkmasını hızlandırmıştır. Bu konuda öğrenciler ile ilgili çok sayıda çalışma yapılmış iken eğitimci tarafının kısmen eksik kaldığı izlenmektedir. Ayrıca tıp eğitiminin özgün doğası gereği tıp fakültesi öğretim üyeleri bu süreçten en fazla etkilenen eğitimci grubunu oluşturmaktadır. Bu çalışma, pandemi dönemine dek eğitimin büyük çoğunluğunu laboratuvar ve hastane ortamlarında aktif bir şekilde sürdüren öğretim elemanlarının yaşadıkları tükenmişlik ve çevrimiçi eğitime olan hazır bulunuşluklarını değerlendirmek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma tıp fakültesinde öğretim üyesi olan ve aktif bir şekilde ders veren 60 akademisyen ile yapılandırılmıştır. Çalışmada “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” ile “Çevrimiçi Öğrenme için Hazır Bulunuşluk Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler “SPSS 20.00 for Windows” ile analiz edilmiştir. Katılımcıların tükenmişlik toplam puanlarının $63,35 \pm 11,17$ olduğu, çevrimiçi öğrenme hazır bulunuşluk toplam puanının ise $2,97 \pm 1,18$ olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların internet kullanma ve erişimleri ve demografik faktörler ile hazır bulunuşlukları arasında istatistiksel fark bulunmamıştır ($p > 0,05$). Tükenmişlik değerlendirilmesinde ise cinsiyet, mesleki deneyim, yaş ve internete erişilen yer konularında istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Tıp eğitiminin çevrimiçi olarak amacına ulaşabilmesi için öğretim üyelerinin hazır bulunuşluk, stres ve tükenmişliklerinin de dikkate alınarak, sadece online eğitim ile sınırlı olmayan senkronize bir eğitim ortamı sağlanması ve uzaktan eğitim planlanırken tarafların ihtiyaçları ve beklentilerinin belirlenmesi ile bunlara yönelik gerekli hazırlığın sağlanmasının da sürecin verimliliğinin artması bakımından gerekli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Online tıp eğitimi, Tükenmişlik, Hazırbulunuşluk

Jel Kodları: I10, I18, I20

AN INVESTIGATION OF READINESS AND BURNOUT OF FACULTY MEMBERS OF SCHOOL OF MEDICINE DURING DISTANCE EDUCATION

Abstract

The COVID-19 pandemic has undoubtedly disrupted the deep-rooted and traditional structure of medical education and accelerated the emergence of novel education methods for students and educators by preparing an online learning environment consisting of both asynchronous and synchronized distance education. Whilst a fair number of studies have been

conducted on students on this subject, the educator side appears to be partially lacking. In addition, due to the unique nature of medical education, members of medical faculty constitute the group of educators most affected by this process. This study was carried out with the aim of evaluating the burnout and readiness for online education of the said group of instructors who had been actively giving the majority of classes in laboratory and hospital environments until the pandemic period. The research was conducted with 60 academics who were lecturers in a medical faculty and were actively teaching. “Maslach Burnout Scale” and “Readiness Scale for Online Learning” were employed in the present research. “SPSS 20.00 for Windows” was utilized for data analyses. It was determined that the participants' total burnout score was 63.35 ± 11.17 , and the online learning readiness total score was 2.97 ± 1.18 . There was no statistical difference between participants' internet use and access, demographic factors and readiness ($p > 0.05$). In the evaluation of burnout, statistical significance was found germane to gender, professional experience, age, and place of access to the internet ($p < 0.05$). In order for medical education to achieve its purpose online, taking into account the readiness, stress and burnout of the faculty members, providing a synchronized education environment that is not limited to online education, and identifying the needs and expectations of the involved parties when planning distance education and ensuring the necessary preparation for these, increasing the efficiency of the process. is considered necessary.

Keywords: Online medical education, Burnout, Readiness

JEL Codes: I10, I18, I20

1. Giriş

COVID-19 salgınının etkisinin hissedildiği alanların başında eğitim gelmektedir (Çakın Külekçi ve Akyuvaz, 2020). Özellikle okulların kapanması öğrenme kaybına ve bireyler arasındaki öğrenme farklarının artmasına sebep olmuştur. Bu sorunların en aza indirgenmesi için tüm dünyada çevrimiçi uygulamalara geçilerek, sanal sınıflar oluşturulmuştur. Böylece öğrencilerin öğrenme sürekliliğinin yanı sıra öğretmenleri ve sınıf arkadaşları ile sosyal iletişimlerinin korunması sağlanmaya çalışılmıştır (Schleicher ve Reimers, 2020). Ancak, COVID-19 salgını sırasında kullanımı artan çevrimiçi öğrenme hala yeni bir trend olup dünya çapında yaşanabilecek sonraki felakete hazırlıklı olunabilmesi için bütün yönleri ile ele alınarak etkin bir şekilde uygulanmaya devam etmesi gerekmektedir (Inthason, 2020). Ayrıca tıp fakültesi gibi hasta başında öğrenme ve laboratuvar ortamına ihtiyaç duyulan eğitim alanı için, çevrimiçi öğrenme birçok problemi beraberinde getirmiştir.

Ülkemizde pandemiyle birlikte gündeme oturan uzaktan eğitim modeli çok kısa sürede eğitim sektörünün odak noktası olmuştur. Uzaktan eğitim faaliyetleri, öğretmenle öğrenenin aynı ortamda bulunma zorunluluğunun olmadığı, derslerin e-posta ya da diğer teknolojik imkânlarla yürütüldüğü bir eğitim modeli şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Butnaro ve ark., 2021; Rupley ve ark., 2020). Uzaktan eğitim, günün herhangi bir saatinde yapılabilmesi ve bireylere esnek zaman ile mekân sunması sebebiyle oldukça avantajlı bir model olarak görülse de bu modelin dezavantajları da mevcuttur. Bu dezavantajlar öğrencilerin sosyalleşmesini kısıtlama, sınıf içerisindeki yardımsız öğrenemeyen öğrencilere ulaşamama, uygulama derslerinin yeterince verimli yapılamaması şeklinde sıralanabilir (Pandey ve ark., 2021). Tıp eğitiminin özelinde ise eğitimin laboratuvar, sınıf ve hastane ortamından bilgisayarlara taşınması hem öğrenen hem de öğretene için ciddi sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sıkıntılardan biri, oturarak anlatmaya alışkın olmayan ve bilgisayar ile olan etkileşimi oldukça az olan tıp fakültesi öğretim elemanlarının karşı karşıya kaldıkları tükenmişlik ve hazır bulunuşlukları konusundaki sorunlardır (Miguel ve ark., 2021).

Uzaktan eğitimde başarılı olunması için, sistem içerisinde değişik rolleri üstlenmiş olan öğrenen, öğretici ve teknik/tasarım ekibinin görevlerini, yeteneklerini ve hazır bulunuşluk seviyelerini bilmek çevrimiçi eğitimin başarıya ulaşmasının en önemli adımını oluşturmaktadır (Sayan, 2020). Çevrim içi eğitimde hazır bulunuşluk tek taraflı olmayıp, bu modelin tamamını kapsamaktadır. Ancak öğrenenin %10'unun çevrimiçi eğitime hazır olmaması başarısızlık olarak düşünülemez iken öğretim üyelerinin çok az bir kısmının hazır bulunuşluklarının düşük veya yetersiz olması durumunda başarısızlık kaçınılmaz olmaktadır. Öğretici tarafında bulunan tıp fakültesindeki öğretim üyelerinin çevrimiçi sistemi kabullenemeyip yüz yüze verdiği eğitimle çalışmayı eşdeğer tutarak materyal üretimine/tasarımına gitmemesi, laboratuvar bilgi birikimini ve/veya klinik bilgileri online ortama taşıyamaması çevrimiçi eğitime hazır olunmadığı şeklinde yorumlanmaktadır (Zorluoğlu ve ark., 2021). Literatürde tıp fakültesi öğretim üyelerinin derslerin tamamının yüzyüze yapılmasına karşı çıktıkları, bir tıp doktoruna uzaktan eğitim ile bilgilendirme toplantılarının yapılabileceği ancak konuyu/alanı hiç bilmeyen bir tıp öğrencisine sadece çevrimiçi olarak tıp eğitiminin verilemeyeceği görüşü hakimdir (Koloğlu ve ark., 2016; Papapanou ve ark., 2021). Eğitimin sadece çevrimiçi yapılmasının öğretim elemanlarının hazır bulunuşluklarını negatif yönde etkileyerek stres ve tükenmişlik yaşamalarına sebep olacağı ifade edilmektedir.

Tükenmişlik, başarıyla yönetilemeyen kronik işyeri stresinin sonucu olarak kavramsallaştırılan bir sendromdur (Maslach ve Leiter, 2017). Son on yılda, mesleki ve eğitim ortamlarında stres ve tükenmişliği araştıran çok sayıda araştırma yapılmış ve bu araştırma sonuçlarında akıllı cihazlara ve ekranlara maruz kalmanın artmasının stres ve tükenmişlik düzeylerini artırdığı bildirilmiştir (Shiel, 2018; West ve ark., 2016). Bununla birlikte, artan online etkileşimin yeni normu ile ilişkili stres ve tükenmişliği araştıran çalışmalar henüz oldukça kısıtlıdır (Lan ve ark., 2021). Ayrıca literatürde pandeminin öğrenciler üzerindeki etkisi yoğun bir şekilde çalışılmış iken eğitimcilerle yönelik olarak özellikle de Tıp eğitimcileri/öğretim elemanlarının içinde buldukları duruma ve çevrimiçi öğrenme hazır bulunuşlukları ile ruhsal durumlarına ilişkin kısıtlı çalışma mevcuttur. Dolayısı ile bu araştırma tıp fakültesinde eğitim veren ve bu zamana kadar günün derslerin çoğunluğunu etkileşim halinde (probleme dayalı eğitim, mesleki beceri eğitimleri vs..) laboratuvar ve hastanelerde geçiren öğretim elemanlarının yaşadıkları tükenmişliği değerlendirmek amacı ile yapılmıştır.

2. Yöntem

Bu araştırma tanımlayıcı kesitsel tipte epidemiyolojik araştırmadır.

2.1. Katılımcılar

Bu çalışma; 2020-2021 Akademik Yılı'nda, COVID- 19 nedeniyle, uzaktan eğitim uygulamasına başlayan, Ankara'da ki özel ve devlet üniversitelerinin Tıp fakültelerinde çalışan ve uzaktan eğitim uygulamalarında ders veren 60 öğretim elemanı ile tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak yapılmıştır.

Problemin çözümüne yönelik olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

Araştırmanın temel problemi; COVID-19 Pandemisi sırasında Tıp fakültesi öğretim elemanlarının uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin hazır bulunuşluk ve tükenmişlik durumları nedir?

Araştırmanın alt problemi şunlardır;

1-Tıp fakültesi öğretim elemanlarının sosyodemografik özellikleri ile hazır bulunuşluk ve tükenmişlik durumları arasında ilişki var mıdır?

2- Tıp fakültesi öğretim elemanlarının uzaktan eğitim verme ile ilgili olarak hazır bulunuşluk durumları ile tükenmişlikleri arasında ilişki var mıdır?

2.1.2. Araştırma Etiği

Bu araştırma için Ankara Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi 2021/ E-81477236-604.01.01-3272 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

2.1.3. Veri toplama araçları

“Google Forms” uygulaması kullanılarak hazırlanan anket formu, araştırmacıların sosyal ağlarında bulunan araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretim elemanlarına bağlantı paylaşımı yoluyla gönderilmiştir.

Araştırmada kullanılan anket formu üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde araştırmaya katılanların kişisel ve mesleki bazı bilgilerini edinmeye yönelik hazırlanmış olan bu form yaş, cinsiyet, medeni durum, bilgisayar ve internete ulaşma ve kullanma durumları gibi bilgilerin olduğu sosyodemografik bilgi formundan oluşmaktadır.

Araştırmanın ikinci bölümünde Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek toplam 22 maddeden oluşmakta ve tükenmişliği Duygusal Tükenme (DT), Duyarsızlaşma (DY), Kişisel Başarı (KB) olmak üzere üç boyutta değerlendirmektedir. Ülkemizde, ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Ergin (1992) ve Çam (1992) tarafından yapılmıştır. Duygusal Tükenme (DT) boyutunda (1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16, 20) olmak üzere 9 madde, Duyarsızlaşma (DY) boyutunda 5 madde (5, 10, 11, 15, 22), kişisel başarı (KB) boyutunda ise 8 madde (4, 7, 9, 12, 17, 18, 19, 21) yer almaktadır. Ölçeğin orijinalinde her bir madde yedili likert skalası ile 0-6 puan arasında yanıtlanırken, Türkçe uyarlamasında beşli likert skalasına dönüştürülmüş ve 0-4 arasında puanlama yapılmıştır. Envanter 5'li likert tipi bir ölçek olup, duygusal tükenme alt ölçeğindeki sorular 1 “Hiçbir zaman”; 2 “Nadiren”; 3 “Bazen”; 4 “Genellikle” ve 5 “Her Zaman”, kişisel başarı alt ölçeğindeki sorular ise tam tersi şekilde puanlanmakta ve değerlendirilmektedir. Alt ölçeklerin ve ölçeğin genel Cronbach alfa (α) değerleri duygusal tükenme alt ölçeği için (.784), duyarsızlaşma alt ölçeği için (.878), kişisel başarı alt ölçeği için (.783) ve ölçeğin tamamı için (.890) bulunmuştur. Tüm değerlerin 1'e yakın olması ölçeğin güvenilir olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde öğretim elemanlarının çevrim içi hazır bulunuşlukluğunu belirlemek için çevrimiçi “Öğrenme İçin Hazır Bulunuşluk Ölçeği” uygulanmıştır. Ölçek Hung ve diğerleri (2010) tarafından geliştirilmiş olup Yurdagül ve Sırakaya (2013) tarafından uyarlanmıştır. Ölçekte, beş boyut altında sınıflandırılan 5’li Likert tipi 18 soru yer almaktadır: Öz güdümlü öğrenme, öğrenen kontrolü, öğrenen motivasyonu, bilgisayar ve internet öz yeterliliği, çevrimiçi iletişim öz yeterliliği. Bu ölçek 6 faktör ve toplam 49 ifadeden oluşmaktadır. Güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,81 olarak belirlenmiştir.

2.1.4. İstatistiksel Analiz

Çalışma verileri sayısallaştırılıp düzenlendikten sonra kategorik değişkenler için frekans ve yüzdeler, sürekli değişkenler için ortalama ve standart sapma hesaplanmıştır. Verilerin normallik analizi Kolmogorov Smirnow ve Shapiro Wilk ile test edilmiş ve verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Kategorik değişkenler için ki-kare, numerik değişkenler için ikili karşılaştırmalarda Mann whitney U test, 3 ve daha fazla olan karşılaştırmalarda ise Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Tüm analizler için anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiş ve her analiz için test sabiti ve mutlak p değerleri verilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmaya ait tanımlayıcı bilgiler Tablo 1’de verilmiştir. Araştırmaya 30 kadın 30 erkek Tıp fakültesi öğretim elemanı katılmıştır. Katılımcıların %53,3’ü 36 yaşın altında , %31,7’sinin mesleki deneyiminin 10 yılın altında, %30’un 10-20 yıl, %38,3’nün ise 20 yıl üstünde olduğu belirlendi. Yaş ortalamasının $41,85 \pm 9,90$, mesleki deneyim ortalamasının ise $16,51 \pm 9,22$ olduğu tespit edildi. %85’nin kurumun uzaktan eğitim alt yapısını kullandığı ve tamamının sürekli internet bağlantılarının olduğu tespit edildi.

Tablo 1. Tanımlayıcı Bulgular

DEĞİŞKENLER		N	%
Cinsiyet	<i>Kadın</i>	30	50,0
	<i>Erkek</i>	30	50,0
Yaş	<i>36 altı</i>	32	53,3
	<i>36 üstü</i>	28	46,7
Medeni Durum	<i>Evli</i>	41	68,3
	<i>Bekar</i>	15	25,0
	<i>Diğer</i>	4	6,7
Mesleki Deneyim	<i>10 yıl altı</i>	19	31,7
	<i>10-20 yıl</i>	18	30,0
	<i>20 yıl üstü</i>	23	38,3
Eğitimci Olarak Uzaktan Eğitimi Kullanıyor Musunuz?	<i>Kurumun uzaktan eğitim altyapısı</i>	51	85,0
	<i>Bireysel kullanım</i>	6	10,0
	<i>Kullanmıyorum</i>	3	5,0
İnternet Erişimi İçin Kullandığınız Teknoloji?	<i>Akıllı telefon, Dizüstü bilgisayar, Masaüstü bilgisayar</i>	34	56,7
	<i>dizüstü bilgisayar, akıllı telefon yada tablet</i>	26	43,3

İnternet Erişimini Ağırlıklı Olarak Sağladığınız İnternet Türü?	<i>ADSL, Mobil</i>	26	43,3
	<i>VDSL, Fiber, Mobil</i>	16	26,7
	<i>ADSL, FİBER yada VDSL'den biri</i>	18	30,0
Evinizde Sürekli İnternet Bağlantısı Var Mı?	<i>Evet</i>	60	100,0
İnternete Erişim İçin Öncelikli Olarak Nereyi Tercih Ediyorsunuz?	<i>Ev</i>	35	58,3
	<i>İş yeri</i>	20	33,3
	<i>Diğer</i>	5	8,3

Tablo 2’de tükenmişlik ve çevrim içi hazır bulunuşluk ölçeklerinin cronbach alpha değerleri ile alt boyutları ve katılımcıların aldıkları ortalama puanlar verilmiştir. Tablo’ya göre katılımcıların duygusal tükenme puanlarının (24,26±8,02) normal seviyede (17-26), duyarsızlaşma (12,20±4,51) yüksek sınırdadır (13 ve üzeri), kişisel başarı puanlarının (26,88±6,52) ise yüksek seviyede (0-31) olduğu belirlendi. Tükenmişlik toplam puanlarının ise 63,35±11,17 olduğu tespit edildi. Ölçeğin toplam ve alt boyutlarının cronbach alpha değerlerinin oldukça yüksek olduğu 0,78-0,92 arasında değişim gösterdiği tespit edildi.

Katılımcıların çevrimiçi hazır bulunuşluk ölçeği sonuçlarına göre, en yüksek ortalamanın özgüdümlü öğrenme (3,03±1,23) ve öğrenme için motivasyon (3,04±1,54) alt boyutlarında görüldüğü en düşük ortalamanın ise öğrenci kontrolü (2,86±,98) ve bilgisayar internet özyeterliliği (2,89±1,28) alt boyutlarında görüldüğü belirlendi. Ölçek toplam ve alt boyutların yüksek düzey güvenilirliğe sahip olduğu 0,74-0,90 arasında değişim gösterdiği belirlendi.

Tablo 2. Tükenmişlik ve Çevrimiçi Hazır Bulunuşluk Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular ve Güvenilirlik Sonuçları

	<i>N</i>	<i>Min-Max</i>	<i>Mean±Std sapma</i>	<i>Cronbach alpha</i>
<i>Duygusal tükenme</i>	60	9,00-45,00	24,26±8,02	0,78
<i>Duyarsızlaşma</i>	60	5,00-25,00	12,20±4,51	0,93
<i>Kişisel başarı</i>	60	12,00-38,00	26,88±6,52	0,82
<i>Tükenmişlik toplam</i>	60	26,00-87,00	63,35±11,17	0,92
<i>Bilgisayar internet özyeterliliği</i>	60	1,00-5,00	2,89±1,28	0,74
<i>Özgüdümlü öğrenme</i>	60	1,00-5,00	3,03±1,23	0,81
<i>Öğrenici kontrolü</i>	60	1,00-5,00	2,86±,98	0,90
<i>Öğrenme için motivasyon</i>	60	1,00-5,00	3,04±1,54	0,89
<i>Çevrimiçi iletişim özyeterliliği</i>	60	1,00-5,00	2,98,25	0,88
<i>Çevrimiçi Hazır bulunuşluk toplam</i>	60	1,00-5,00	2,97±1,18	0,90

Tükenmişlik ölçeğinin demografik değişkenler ile olan ilişkisi tablo 3’de verilmiştir. Tablo’ya göre kadınların duygusal tükenme (26,83±7,80) ve tükenmişlik toplam (66,86±10,32) puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu ve aradaki farkın istatistiksel anlamlılık gösterdiği tespit edildi ($p<0,05$). 36 yaşın altındakilerde de duygusal tükenme (25,93±7,1), duyarsızlaşma (13,56±4,08) ve

tükenmişlik (66,00±11,33) toplam puanlarının 36 yaşın üstündekilerde daha yüksek olduğu belirlendi ($p<0,05$). Mesleki deneyimin değerlendirilmesinde ise 10-20 yıl arasında mesleki deneyime sahip olanlarda duygusal tükenme ve tükenmişlik toplam puanının daha yüksek olduğu belirlendi.

Tablo 3. Tükenmişlik Ölçeğinin Alt Boyutlarının Demografik Değişkenler İle İlişkisi

		Duygusal Tükenme	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı	Tükenmişlik Toplam
Cinsiyet	Kadın	26,83±7,80	13,10±4,89	26,93±6,49	66,86±10,32
	Erkek	21,70±7,51	11,30±3,97	26,83±6,67	59,83±11,03
	*z/p	-2,39/,01	-1,31/,18	-0,97/,97	-2,21/,02
Yaş	36 altı	25,93±7,19	13,56±4,08	26,50±6,17	66,00±11,33
	36 üstü	22,35±8,62	10,64±4,53	27,32±6,99	60,32±10,36
	*z/p	-2,33/,02	-2,85/,00	-.60/,54	-2,83/,00
Medeni Durum	Evli	24,34±8,39	12,21±4,78	27,29±6,21	63,85±9,84
	Bekar	24,20±5,75	12,33±3,94	27,80±6,55	64,33±10,21
	Diğer	23,75±13,09	11,50±4,65	19,25±6,18	54,50±23,69
	**x²/p	,12/,94	,21/,89	1,13/,56	,73/,56
Mesleki Deneyim	10 yıl altı (I)	24,52±5,68	13,47±3,28	27,63±5,28	65,63±8,04
	10-20 yıl (II)	27,00±8,94	12,61±5,07	24,94±7,22	64,55±14,76
	20 yıl üstü (III)	21,91±8,52	10,82±4,72	27,87±6,83	60,52±9,95
	**x²/x²	5,34/,04 (II-III)	5,57/,06	1,61/,44	6,05/,04 (II-III)
Eğitimci Olarak Uzaktan Eğitimi Kullanıyor Musunuz?	Kurumun uzaktan eğitim altyapısı	24,01±7,81	11,76±4,20	27,15±6,30	62,94±11,28
	Bireysel kullanım	24,00±7,58	13,16±4,49	25,66±7,17	62,83±9,41
	Kullanmıyorum	29,00±14,00	17,66±7,50	24,66±10,96	71,33±13,31
**x²/p	,64/,72	3,31/,19	,64/,72	,99/,60	
İnternet Erişimi İçin Kullandığımız Teknoloji?	Akıllı tel, Diz. bilg, Masaüstü bilg	24,29±7,83	11,91±4,26	26,50±6,81	62,70±10,07
	dizüstü bilg, akıllı telefon yada tablet	24,23±8,42	12,57±8,42	27,38±6,23	64,19±12,61
	**x²/p	-.05/,95	-.59/,54	-.41/,68	-.74/,45
İnternet Erişimini Olarak Kullandığımız İnternet Türü?	ADSL, Mobil	24,61±8,75	12,61±4,91	27,30±7,03	64,53±11,92
	VDSL, Fiber,	24,87±6,40	11,43±3,77	25,62±5,84	61,93±8,19
	Mobil	23,22±8,53			
	ADSL, FİBER yada VDSL'den biri		12,27±4,66	27,38±6,55	62,88±12,66
**x²/p	,00/,95	,35/,54	,16/,68	,55/,45	
İnt. Erişim İçin Öncelikli Olarak Nereyi Tercih Edersiniz?	Ev	23,82±8,62	12,45±4,81	26,34±7,05	62,65±11,84
	İş yeri	23,05±5,88	11,25±4,05	26,90±5,89	61,20±8,08
	Diğer	32,20±8,10	14,00±4,06	30,60±4,61	76,80±9,14
	**x²/P	4,31/,11	1,79/,40	8,237,47	8,23/,01

Test: *Mann Whittney-U, ** Kruskal-Wallis test, $p<0,05$

Tablo 4’de çevrimiçi hazır bulunuşluk ölçeği ile demografik veriler arasındaki ilişki verilmiştir. Tablo’ya göre hiçbir demografik değişken ile ölçek alt boyutu arasında istatistiksel anlamlılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 4. Çevrimiçi Hazır Bulunuşluk Ölçeğinin Demografik Değişkenler İle İlişkisi

		Bilgisayar İnternet Özyeterliği	Özgüdümlü Öğrenme	Öğrenci Kontrolü	Öğrenme İçin Motivasyon	Çevrimiçi İletişim Özyeterliği	Hazır. Toplam
Cinsiyet	Kadın	2,81±1,26	3,07±1,28	2,97±1,02	3,18±1,58	2,97±1,31	3,02±1,22
	Erkek	2,97±1,32	2,99±1,19	2,75±,93	2,90±1,52	3,00±1,20	2,93±1,16
	z/p	-,64/,52	-,27/,78	-,77/,32	-,97/,48	-,09/,92	-,31/,75
Yaş	36 altı	2,76±1,39	3,03±1,29	2,89±1,00	3,04±1,61	3,00±1,27	2,96±1,24
	36 üstü	3,04±1,14	3,03±1,17	2,83±,97	3,04±1,14	2,97±1,24	2,99±1,14
	z/p	-,90/,36	-,07/,94	-,14/,88	0,01/,98	-,04/,96	-,20/,84
Medeni Durum	Evlü	2,97±1,35	3,05±1,28	2,89±,97	3,10±1,67	3,03±1,32	3,02±1,25
	Bekar	2,64±1,10	2,85±1,14	2,64±1,21	2,71±1,47	2,82±1,11	2,74±1,04
	Diğer	3,00±1,36	3,45±1,23	3,41±1,19	3,68±1,08	3,16±1,23	3,37±1,11
z/p	,73/,69	,57/,75	2,09/,35	1,42/,49	,37/,83	1,05/,59	
Mesleki Deneyim	10 yıl altı	2,52±1,33	2,86±1,24	2,77±1,01	2,86±1,73	2,89±1,24	2,79±1,23
	10-20 yıl	2,92±1,38	3,12±1,33	2,83±1,01	2,98±1,48	2,94±1,31	2,98±1,25
	20 yıl üstü	3,17±1,13	3,10±1,16	2,97±,95	3,23±1,48	3,10±1,25	3,12±1,31
z/x2	2,57/,27	,44/,80	,58/,74	,53/,76	,41/,81	,93/,62	
Eğitimci Olarak Eğitim Deneyim	Kurumun uzaktan eğitim altyapısı	2,88±1,31	3,09±1,25	2,88±1,04	3,11±1,60	2,98±1,29	3,00±1,23
	Bireysel kullanım	3,33±,69	2,96±,66	2,66±,55	2,62±,64	3,11±,75	2,92±,53
	Kullanmıyorum	2,11±1,64	2,20±1,74	3,00±,66	2,66±2,08	2,88±1,64	2,53±1,53
z/p	1,55/,46	1,51/,46	,36/,83	,53/,76	,05/,97	,50/,77	
İnternet Erişimi İçin Kullandığımız	Akıllı tel, Diz. bilg. Masaüstü bilg. dizüstü bilg. akıllı telefon yada tablet	2,88±1,17	3,07±1,15	2,91±,88	3,03±1,48	2,93±1,19	2,98±1,10
		2,91±1,44	2,97±1,34	2,80±1,11	3,05±1,65	3,06±1,34	2,97±1,31
	z/p	-,13/,89	-,29/,77	-,62/,53	-,17/,86	-,51/,60	-,06/,65
İnternet Erişimini Ağrılıkları Olarak	ADSL, Mobil VDSL, Fiber, Mobil ADSL, FİBER yada VDSL'den biri	2,74±1,34	2,93±1,32	2,80±1,00	2,84±1,68	2,88±1,40	2,85±1,27
		2,85±1,10	3,06±1,83	3,08±,90	3,15±1,36	3,08±,92	3,05±1,04
	z/p	,01/,89	,08/,77	,38/,53	,03/,86	,26/,60	,00/,95
Erişim Öncelikli Olarak Nereye	Ev	3,04±1,40	3,17±1,29	3,04±1,02	3,27±1,59	3,21±1,30	3,16±1,25
	İş yeri	2,75±1,10	2,89±1,20	2,53±,97	2,84±1,46	2,76±1,15	2,78±1,22
	Diğer	2,40±,98	2,64±,86	2,73±,43	2,30±1,47	2,26±1,01	2,47±,83
Z/P	1,83/,39	1,48/,47	2,61/,27	2,30/,27	3,79/,15	2,19/,33	

Tablo 5’de cinsiyet, yaş ve mesleki deneyimin tükenmişlik ölçeği ve çevrimiçi hazır bulunuşluk ölçekleri arasındaki korelasyon verilmiştir. Tablo’ya göre cinsiyet, yaş ve mesleki durumun ölçek alt

boyutları ile korelasyon göstermediği; ancak tükenmişlik ölçeği alt boyutlarının kendi aralarında, çevrimiçi hazır bulunuşluk ölçeği alt boyutlarının da kendi aralarında istatistiksel anlamlılık gösterdiği tespit edildi.

Tablo 5. Yaş ve Mesleki Deneyimin Ölçekler İle Olan İlişkisi

Cinsiyet	Yaş	Mesleki Deneyim	Duygusal Tükenme	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı	Tükenmişlik Toplam	Bilgisayar İnternet Özyeterlilik	Özgüdümlü öğrenme	Öğrenci Kontrolü	Öğrenme için motivasyon	Çevrimiçi İletişim Özyeterliliği	Hazırbulunuşluk toplam	
Cinsiyet	1,000												
yaş	,267*	1,000											
Mesleki deneyim	,158	,852**	1,000										
Duygusal tükenme	-	-	-,223	1,000									
Duyarsızlaşma	-,171	-	-	,708**	1,000								
Kişisel başarı	-,005	,078	,040	-	-	1,000							
Tükenmişlik toplam	-	-	-	,298*	,496**	,050	1,000						
Bilgisayar internet özyeterliliği	,083	,118	,208	-,112	-,034	,111	-,054	1,000					
Özgüdümlü öğrenme	-,036	,010	,078	-,029	-,092	,056	-,019	,839**	1,000				
Öğrenci kontrolü	-,127	-,018	,098	-,087	-,079	,078	-,055	,742**	,835**	1,000			
Öğrenme için motivasyon	-,101	-,002	,088	-,054	-,061	,016	-,033	,797**	,888**	,799**	1,000		
Çevrimiçi İletişim Özyeterliliği	,013	,006	,078	-,150	-,102	,124	-,076	,841**	,834**	,792**	,863**	1,000	
Hazırbulunuşluk Toplam	-,041	,026	,126	-,098	-,077	,076	-,058	,913**	,954**	,888**	,931**	,919**	1,00

Test Spearman's Rho, *p<0,05, ** p<0,01

Tablo 6’da cinsiyet, yaş ve mesleki deneyimin tükenmişlik üzerine etkisi verilmiştir. Sadece cinsiyetin %8,6 oranında varyansa sahip olduğu belirlendi.

Tablo 6. Cinsiyet, Yaş ve Mesleki Deneyimin Tükenmişlik Üzerine Etkisi

MODEL		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	F.	Sig
		B	Std. Error	Beta			
1	(Constant)	78,241	5,341		14,649	2,84	,000
	Cinsiyet	-5,926	2,886	-,267	-2,053		,045
	Yaş	-4,303	5,365	-,194	-,802		,426
	Mesleki deneyim	,149	3,133	,011	,048		,962

Bağımlı Değişken: Tükenmişlik Toplam; R2: ,132, Adjusted R2 ,086

4. Tartışma

Ürdün (Al balas ve ark., 2020), Hindistan (Rathee ve ark. 2020), Suudi Arabistan (Rajab ve ark., 2020) ve Çin’den (Qin ve ark., 2020) gelen pandemi sırasında çevrimiçi tıp eğitimini değerlendiren ve öğretim elemanları için çevrimiçi eğitim hakkında faydalı geri bildirimler sağlayan birkaç çalışma yapılmıştır. Aslında, koşullar istikrar kazanmaya başlayınca, öğrenciler kademeli olarak kampüse dönmeye başlamış ve yüz yüze öğretime kademeli olarak devam edilmiştir. Ancak, bildiğimiz kadarıyla, tıp fakültesinde öğretim üyelerinin çevrimiçi eğitime olan bakış açıları ve bu süreçten nasıl etkilendikleri ile ilgili çok az çalışma yapılmıştır. Eğitim deneyimlerine ve elde edilen eğitim sonuçlarına yönelik tutumları ile ilgili olan çevrimiçi eğitimde öğretim üyesinin hazır bulunuşluğu ve yaşadığı stres durumu Çevrimiçi Öğrenme Konsorsiyumunun kalite çerçevesindeki “beş kalite sütunu” arasındadır ve bu nedenle, eğitimin kalitesinin ve sonucunun yüksek oranda tahmin edicisidir (Hampton ve ark., 2020). Bu nedenle, öğretim üyelerinin çevrimiçi eğitim hazır bulunuşluklarının ve tükenmişliklerinin araştırılması, çevrimiçi eğitim sonuçlarının iyileştirilmesi için önemli rehberlik ve referans sağlayabilir.

Araştırmalar, ilgilenilen uzmanlık alanına maruz kalmanın mesleki gelişim için kritik olduğunu ve tıp öğrencilerinin olası kariyer seçimlerine ilişkin güvenini güçlendirdiğini göstermektedir (Miguel ve ark., 2021; Papapanou ve ark., 2021). Ayrıca, bu yeni zorlu COVID-19 ortamında, mentorların/eğiticilerin katkılarında her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır (Li ve ark., 2021). Çünkü olumlu rol modellerine klinik olarak maruz kalmak, öğrencilerde mesleki aidiyet oluşumu ile profesyonel hayata hazırlığın temelini oluşturmaktadır. Ancak pandemi süresince öğretim üyelerinin sınıf, laboratuvar ve klinik ortamlarda bulunamamaları, psikolojik sıkıntı, kendini yetersiz, eksik ve tükenmiş hissetme şeklinde ortaya çıkabilmekte ve bu durum hem kendilerini hem de öğrencileri olumsuz etkileyebilmektedir.

Rapanta (2020), çevrimiçi öğrenmede çok önemli olan hazır bulunuşluk ve öz düzenlemenin bilişsel beklentisiyle uyumlu olan sürekli bir değerlendirme modelinin benimsenmesi gerektiğini düşünmektedir. Covid-19 krizinin yol açtığı mevcut acil uzaktan öğretim durumu da öğrenciler için yeni olduğundan, öğretim elemanlarının, yeni öğrenme durumuna uyum sağlamak ve kendilerini düzenlemek için ihtiyaç duydukları zaman ve çabayı hesaba katmaları ve yaşayabilecekleri tükenmişlik ve stresi minimize etmeleri gerekmektedir (Hodges ve ark., 2020). Bunu yapmanın en iyi yolu, stres faktörlerini ortada kaldırıp, öz değerlendirmeler veya portföyler aracılığıyla hazır bulunuşluğu değerlendirmenin bir parçası haline getirmektir. Araştırma sonuçlarımıza göre öğretim üyelerinin normal düzeyde hazır bulunuşluğa sahip oldukları ve demografik değişkenler arasında fark olmadığı, sadece mesleki deneyim, cinsiyet ve ev/iş yeri dışında internete erişmek zorunda kalan öğretim üyelerinin tükenmişliklerinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Eğitimcilerle yönelik tükenmişlik konusunda ülkemizde daha önce yapılan iki çalışmada erkeklerde daha yüksek kişisel başarı puanları bildirilmiştir (Sünter, 2006; Kılıç ve ark., 2021). Cinsiyetler arasında herhangi bir fark olmadığını belirten çalışmalar vardır. Ancak literatürde genellikle kişisel başarı alt ölçeğini tükenmişlik değerlendirmesinin bir parçası olarak görülmediği gözlenmiştir. Biz çalışmamızda kadınların ‘duygusal tükenme’ ve tükenmişlik toplam puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğunu bulduk. Kadınlar tükenme konusunda biraz daha yüksek puan alma eğiliminde olsalar ve erkekler genellikle duyarsızlaşma konusunda daha yüksek puan alsalar da, cinsiyet tükenmişliğin güçlü bir yordayıcısı olarak kabul edilmemiştir.

Bu çalışmada çevrimiçi eğitim hazır bulunuşluk koşullarının, öğretim üyelerinin kampüs dışı eğitim verdikleri durumda yaşadıkları tükenmişliklerini kısmen açıklayabilir. Escudero (2021)’in de vurguladığı gibi, üniversite öğretim üyeleri donanım ve bağlantıya sürekli erişimleri nedeniyle ayrıcalıklı bir teknolojik statüye sahiplerdir ve bu durum, salgın sırasında donanıma ve internete sınırlı erişim gösteren diğer eğitim kollarındaki eğitimcilerden anlamlı derece farklılık göstermektedir. Bizim çalışmamızdaki bütün katılımcılar da kesintisiz bir şekilde internet erişimine sahiplerdi ve çevrimiçi eğitimin alt yapısı açısından hiçbir sorun yaşamadıkları tespit edildi.

Öğretim üyelerinde çevrimiçi öğrenme hazır bulunuşluk düzeyini olumlu şekilde etkileyen faktörlerin başında eğitimcilerin bilgisayar ve internet kullanımı konusundaki özgüven ve bilgi becerileri gelmektedir (Özgür, Çuhadar ve Akgün, 2014). Çünkü, internet teknolojilerinin doğru ve eksiksiz kullanımı, çevrimiçi öğrenmeyi ve öğretmeyi doğrudan etkileyebilmektedir. Çevrimiçi eğitim ortamlarında öğrenciyi sistemde tutmak, yüz yüze öğrenme ortamlarına oranla daha zordur. Öğrencilerin kalıcılığını etkileyen en önemli faktörlerden birinin nitelikli ders tasarımının yanında, öğretim elemanının bağlılığı ve öğrenciyle kurmuş olduğu etkileşim gelmektedir (Bircan ve Zabun, 2021). Bu doğrultuda çalışmamızdaki öğretim üyelerinin hazır bulunuşluk düzeylerinin orta seviyede olduğu ve bilgisayar teknolojileri konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamadıkları tespit edilmiştir.

Araştırmalar çevrimiçi hazır bulunuşluğun stresi azaltabileceğini ve sosyal boyutunun çevrimiçi eğitim veren eğitimcilerin yaşadığı tükenmişliği azaltabileceğini göstermiştir (Mishra ve ark., 2020). Kumpikaitė- Valiūnienė ve ark. (2021); çevrimiçi eğitimde stres ile hazır bulunuşluk arasında negatif bir ilişkinin varlığını ortaya koymuşlardır. Bir başka çalışmada, doğrudan öğrenmeden çevrimiçi öğrenmeye geçiş sırasında yaşanan stres ve sosyal ortamlardan uzaklaşma arasında pozitif bir ilişki olduğunu doğrulamıştır. Böyle bir korelasyon Aslan ve ark. (2020) ve Abram ve Jacobowitz'in (2021) çalışmalarında da ortaya çıkmış ve çevrimiçi eğitim ortamlarında zaman geçirdikçe sosyalleşme azaldığı için stresin arttığı belirtilmiştir. İlgili araştırmacılar uzun vadede tükenmişliğin ana nedeninin yüksek stres olduğunu bulmuşlardır. Bizim çalışmamızda ise belirtilen bulguların aksine hazır bulunuşluk ile tükenmişlik arasında herhangi bir ilişkinin varlığını belirleyemedik.

Sonuç olarak; COVID-19 salgını eğitim sürecinde birçok değişiklik getirdi ve eğitimcileri rollerini ve işlevlerini yeniden düşünmenin yanı sıra çalışma araçlarını, sınıf stratejilerini ve pedagojik araçlarını önceden eğitim almadan yeniden değerlendirmeye zorladı, ki bu durum Tıp fakültesi öğretim üyeleri için uygulamadan sadece teorik eğitime geçişi temsil eden oldukça reformist bir duruma sebep oldu. Bu krizle karşı karşıya kalan öğretim üyeleri, süreç boyunca bazen doğaçlama yapmak, düzeltmek ve adapte olmak, aslında kendilerini yeniden keşfetmek için uyum sağlamak zorunda kaldılar. Dolayısı ile öğretme esnasında hazır bulunuşluk dereceleri doğrudan öğrencileri etkilerken çok yabancı oldukları bu çevrim içi eğitim, zaman zaman yorgunluk, stres ve tükenmişlik yaşamalarına sebep oldu. Biz öğretim üyelerinin demografik özellikleri ile hazır bulunuşluk dereceleri arasında ilişki belirleyemedik ancak çevrimiçi eğitimin öğretim üyelerinde tükenmişliğe sebep olabileceği tespit edildi.

Pandemi süreci, yeni teknolojik kavramların ve aynı zamanda tıp eğitimcileri için yeni yöntemlerin tanıtılmasını içeren çeşitli yenilikçi fikirlerin dünya çapında tıp eğitimine dahil edilmesini sağladı. Tüm bu yenilikçi yöntemler, tıp eğitimcileri için gelecekte bir ilham kaynağı oluşturabilecekleri için dikkatle incelenmelidir. Bu açıdan bakıldığında, mevcut pandemi, günümüzün hızlı ve birbirine bağlı ancak hala kırılgan toplumunun karmaşıklığına ve öngörülemezliğine en iyi şekilde yanıt veren daha esnek modellere ve uygulamalara yönelik eğitimsel değişim ihtiyacını vurgulayan bir katalizör olarak anlaşılabilir.

5. Sonuç

Çevrimiçi öğrenme, artık bir tercih olmaktan çıkıp zorunluluk haline gelmiştir. Bu süreçte, eğitimin faydalı olabilmesi ve amacına ulaşabilmesi için, öğretim üyelerinin çevrimiçi hazır bulunuşluk düzeylerinin değerlendirilmesi ve eksik olan alanlarda iyileştirmeler sağlanması gerekmektedir. Önümüzdeki süreçler yaşanan veya yaşanacak pandemi vb. olaylar nedeniyle hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağını göstermektedir. Her şey düşünüldüğünde, yeni koşullara hızlı ve özgün uyarlamaların aciliyeti, tıp eğitiminde daha “kanıta dayalı” bir yaklaşımın teşviki de dahil olmak üzere dikkate değer yenilikler için bir sıçrama tahtası işlevi görmüş ve bu yeniliklerin öğretim üyelerini kapsayacak şekilde işbirlikçi bir yönetim anlayışı ile yapılması zorunlu hale gelmiştir.

KAYNAKÇA

- Abram, MD., & Jacobowitz, W. (2021). Resilience and burnout in healthcare students and inpatient psychiatric nurses: a between-groups study of two populations. *Arch Psychiatr Nurs*, 35(1):1–8.
- Al-Balas, M., Al-Balas, HI., Jaber, HM., Obeidat, K., Al-Balas, H., Aborajoo EA, et al. (2020). Distance learning in clinical medical education amid COVID-19 pandemic in Jordan: current situation, challenges, and perspectives. *BMC Med Educ*, 20:341.
- Aslan, I. (2021). Evaluating wellbeing and worries of university students during COVID-19 pandemic. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(1):245–261.
- Butnaru, G.I., Nita, V., Anichiti, A., & Brinza, G. (2021). the effectiveness of online education during covid 19 pandemic - a comparative analysis between the perceptions of academic students and high school students from Romania. *Sustainability*, 13 (9): 5311.
- Çakın, M., Külekçi, & Akyavuz., E. (2020). The Covid-19 process and its reflection on education: An analysis on teachers' opinions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2):165-186
- Escudero, A. (2021). Metasíntesis sobre la narrativa educativa durante la pandemia por COVID-19. *Diálogos sobre educación*, 12(22): 1-28.
- Hampton, D., Culp-Roche, A., Hensley, A., Wilson, J., Otts, JA., & Thaxton-Wiggins, A. (2020). Self-efficacy and satisfaction with teaching in online courses. *Nurs Educ* , 45(6):302–6.
- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020, 27 March). The difference between emergency remote teaching and online learning. [Çevrim-içi: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>], Erişim tarihi: 02.07.2022.
- Inthason, S. (2020). COVID - 19 and online teaching case study: web programming course. *Journal of Management Science Review*, 22(2) : 203 – 213.
- Kılıç, OHT., Anıl, M., Varol, U., Sofuoğlu, Z, Çoban İ., Gülmez, H., vd. (2021). Factors affecting burnout in physicians during COVID-19 pandemic. *Ege Journal of Medicine*. 60 (2): 136-14.
- Koloğlu, T.F., Kantar, M., ve Doğan, M. (2016). Öğretim elemanlarının uzaktan eğitimde hazır bulunuşluklarının önemi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2 (1):52-70.
- Lan, X., Liang, Y., Wu, G., & Ye, H. (2021). Relationships among job burnout, generativity concern, and subjective well-being: a moderated mediation model. *Front. Psychol*, 12:613767.

- Li, Wen., Gillies, R., He, M., Wu, C., Liu, S., Gong, Z., et al. (2021). Barriers and facilitators to online medical and nursing education during the COVID-19 pandemic: perspectives from international students from low- and middle-income countries and their teaching staff. *Hum Resour Health*, 19:64.
- Shiel, W., Mheidly, N., Fares, MY., & Fares, J. (2020). Coping with stress and burnout associated with telecommunication and online learning. *Front. Public Health*, 8:574969.
- Maslach, C., & Leiter, MP. (2017). New insights into burnout and health care: strategies for improving civility and alleviating burnout. *Med Teach*, 39:160–3.
- Miguel, C., Castro, L., Marques dos Santos, JP., Serrão, C., & Duarte, I. (2021). Impact of covid-19 on medicine lecturers' mental health and emergency remote teaching challenges. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 18: 6792.
- Mishra, L., Gupta, T., & Shree, A. (2020). Online teaching-learning in higher education during lockdown period of COVID-19 pandemic. *Int J Educ Res*, 1:100012.
- Özgür, H., Çuhadar, C., ve Akgün, F. (2014, August). Öğretmen adaylarının çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazır bulunuşluk düzeylerinin incelenmesi. Conference: 2nd International Instructional Technologies & Teacher Education Symposium.
- Pandey, D., Gul, R., Canete, JJ. O., Rocha, I.C N., Gowwrii, G., Pandey, B. K., et al. (2021). Mental stress in online learning during the pandemic: an assessment of learners' perception. *Asian Journal of Advances in Research*, 6(3):37-49.
- Papapanou, M., Routsis, E., Tsamakis, K., Fotis, L., Marinos, G., Lidoriki, I., et al. (2022). Medical education challenges and innovations during COVID-19 pandemic. *Postgrad Med J*, 98:321–327.
- Rajab, MH., Gazal, AM., & Alkattan K. (2020). Challenges to online medical education during the COVID-19 pandemic. *Cureus*, 12(7):8966.
- Rathee, N., & Sarkar, C. (2020). COVID-19 lockdown: how the pandemic bringing change in Indian education system. *Eureka Publications*, 129-137.
- Rapanta, C., Botturi, L., Goodyear, P., Guàrdia, L., & Koole, M. (2020). Online university teaching during and after the covid-19 crisis: refocusing teacher presence and learning activity. *Postdigital Science and Education* 2:923–945.
- Rupley, D., Grilo, SA., Kondragunta, S., Amiel, J., Matseonae-Petressen, D., Catallozi, M., et al. (2020) Mobilization of health professions students during the COVID-19 pandemic. seminars in perinatology. *Seminars in Perinatology*, 44:151276.
- Qin, L., Zhang, Y., Xue, M., Xu, B., Wang, L., & Zhang, J. (2020). Nursing students' perceptions towards online learning during the COVID-19 pandemic. *Health Vocat Educ*, 38(23):134–6.
- Sayan, H. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde öğretim elemanlarının uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 11(42):100-122.

Schleicher, A., & Reimers, FM. (2020). Schooling disrupted, schooling rethought: how the covid-19 pandemic is changing education. OECD.

Sinopidis, X., Gkentzi, D., Karatza, A., & Fouzas, S. (2020). Considerations on medical education during the COVID-19 pandemic and beyond. *Balkan Med J*, 38:61.

Sünter, AT., Canbaz, S., Dabak, Ş., Öz, H., ve Pekşen, Y. (2006). Pratisyen hekimlerde tükenmişlik, işe bağlı gerginlik ve iş doyumunu düzeyleri. *Genel Tıp Dergisi*, 16 (1):9-14.

Zorluoğlu, SL., Devecioğlu, G., ve Sayın, İ. (2021). Uzaktan Eğitimin öğretim elemanları açısından değerlendirilmesi: Covid-19 Pandemi süreci. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(3): 1007-1025.

West, CP., Dyrbye, LN., Erwin, PJ., & Shanafelt, TD. (2016). Interventions to prevent and reduce physician burnout: a systematic review and meta-analysis. *Lancet*, 388:2272–81.

Araştırma ve Yayın Etiği:

Bu çalışmada, araştırma ve yayın etiği kurallarına uyulduğu yazarlar tarafından taahhüt edilmektedir.

Research and Publication Ethics:

In this study, the rules of research and publication ethics were fully followed by authors.